

KÜRTI EMESE

Az intézmény mint utópia. Rendszerváltást előkészítő művészeti intézmények és médiumok Magyarországon

Az intézményesség kérdése, illetve az intézményesülés mint szándék és művészi létezés mód nem pusztán csak a jelenből ismerős, dilemmákkal terhelt problematikája a kortárs művészetnek, hanem végigköveti a huszadik század művészetének történetét. A hivatalos intézményrendszer periferiáján működő neovangárd művészek szempontjából különösen fölértékelődtek azok a kísérletek, amelyek proaktív módon saját intézmények kialakítását célozták. Galántai György, akit egy újságíró 1993-ban a „rendszer-váltást előkészítő értelmiségiként” azonosított, Balatonboglári Kápolnaműterme (1970–1973), majd az Artpool (1979) megalapítása után Klaniczay Júliával együtt Artpool Letters/Aktuális Levél (1983–1985) néven művészeti szamizdatot indított. A tizenegy számot megélt és a titkosszolgálat figyelmét is felkeltő folyóirat és művészkönyv a régió más, korabeli művészpublikációhoz hasonlóan a nemzetköziség szempontjait és az információ demokratizálását tartotta szem előtt. A magánereőből létrejött orgánium a nyolcvanas évek első felének talán legfontosabb mikrotörténeti forrásává vált, mely a kollektív működésmód mellett elköteleződésével ma is inspiráló modellt nyújthat.

Előadásomban olyan kérdésekre keresek választ, amelyek az AL szerepét járják körül a nyolcvanas évek dinamikusnak tűnő művészeti diskurzusaiban. Hogyan határozható meg az AL genealógiája és viszonya a politikai szamizdathoz? Milyen esztétikai és kritikai diskurzusokat generált és dokumentált az AL, és hogyan járult hozzá a nyolcvanas évek paradigmaváltó hangulatának tudatosításához? Hogyan jelent meg a magyarországi művészeti intézményrendszer kritikája és az avantgárd kontinuitásának kérdése a „posztmodern fordulat” idején? Milyen szubverzív/autonóm potenciállal rendelkező, más orgániumokból kiszoruló szövegek és szerzők jutottak megjelenéshez a lapban? Milyen volt az AL kapcsolata a demokratikus ellenzékkel és hol húzódtak meg a változást célzó politikum határai?